

МАКРОЕКОНОМІКА

DOI: <https://doi.org/10.15407/etet2022.02.029>

УДК: 338.27:330.31(477)

JEL: E 00, E 17, E 69

Марія Скрипниченко

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ОЦІНКИ ТА ПРОГНОЗИ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Окреслено наслідки вторгнення РФ на територію України й огляд прогнозів спаду вітчизняної економіки у 2022–2023 рр. Особливе місце відведено вихідним умовам прогнозування повоєнного відновлення України, передусім: залучення інвестицій та досягнення високої норми нагромадження основного капіталу, що забезпечить більш стислі терміни відновлення економіки, дотримання помірної інфляції, відновлення макроекономічної стабільності. Опрацьовано історичний огляд повоєнного відновлення національних економік Німеччини, Японії, Ізраїлю, у яких зафіксовано високі рівні норми нагромадження основного капіталу у 1950–1958 роках. Відзначено економічну доцільність нарощування основного капіталу для забезпечення економічного зростання. Показано, що саме нагромадження інвестиційних ресурсів та їх ефективне використання були головними пріоритетами політики повоєнного відновлення економіки у країнах після припинення військових дій. Здійснено інструментальний аналіз взаємозв'язків ВВП, норми валового нагромадження капіталу та інфляції, за результатами якого підтверджено позитивний вплив норми валового нагромадження основного капіталу та негативний вплив інфляції на динаміку ВВП за даними економіки України. Розрахунки показали, що досягнення норми валового

Скрипниченко Марія Іллівна (skrypnicenko@gmail.com), д-р екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України; головний науковий співробітник з покладанням обов'язків завідувача відділу моделювання та прогнозування економічного розвитку ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України", Україна. ORCID ID: 0000-0003-3804-9857.

Сфера наукових інтересів: макроекономіка, економетрика, економіко-математичне моделювання, макроекономічний аналіз та прогнозування.

Стаття написана в межах відомчої тематики "Оцінки та прогнози ендогенного зростання економіки України".

Цитування: Скрипниченко М. І. Макроекономічні оцінки і прогнози повоєнного відновлення економіки України. *Економічна теорія*. 2022. № 2. С. 29–43.

DOI: <https://doi.org/10.15407/etet2022.02.029>

© М. Скрипниченко, 2022

ISSN 1811-3141. *Економічна теорія*. 2022. № 2: 29–43

нагромадження основного капіталу до 30–35% ВВП сприятиме швидкому відновленню повоєнної економіки України. Зазначено, що у післявоєнний період Уряду України у взаємодії з НБУ необхідно реалізувати виважену політику забезпечення макроекономічної стабільності, спрямовану на підтримку балансу між посиленням соціальної підтримки населення, стимулюванням розвитку галузей економіки та збереженням прийняттого рівня інфляції і стійкого курсу гривні. Наведено ризики і загрози із важкопрогнозованими для економіки України наслідками, основними серед яких слід відзначити: продовження війни Росії проти України після 2023 р. та ескалацію воєнних дій на території України з посиленням впливу руйнівних форс-мажорних шоків глобальної рецесії на внутрішні економічні процеси.

Ключові слова: повоєнне відновлення економіки, інвестиції, норма валового нагромадження основного капіталу, ВВП, інфляція, прогнози та ризики економічної динаміки.

MACROECONOMIC ASSESSMENTS AND FORECASTS OF THE POST-WAR RECOVERY OF UKRAINE'S ECONOMY

Mariia Skrypnichenko (skrypnichenko@gmail.com), Doctor of Economics, Professor, Corresponding Member of the Ukrainian NAS, Leader Researcher with the responsibility of Head of the Economic Development Modeling and Forecasting Department, the SO "Institute for Economics and Forecasting NAS of Ukraine", Ukraine. ORCID ID: 0000-0003-3804-9857

The consequences of the invasion of the Russian Federation on the territory of Ukraine and a review of forecasts of the decline of the domestic economy in 2022-2023 are outlined. A special place is given to the initial conditions for forecasting the post-war recovery of Ukraine, first of all: attracting investments and achieving a high rate of accumulation of fixed capital, which will ensure a shorter period of economic recovery, maintaining moderate inflation, restoring macroeconomic stability. A historical review of the post-war recovery of the national economies of Germany, Japan, and Israel, which recorded high levels of gross fixed capital formation rates in 1950-1958, was elaborated. The economic expediency of building up fixed capital to ensure economic growth was noted. It is shown that the accumulation of investment resources and their effective using were the main priorities of the policy of post-war economic recovery in countries after the cessation of hostilities. An instrumental analysis of the relationship between GDP, the rate of gross fixed capital formation and inflation was carried out, the results of which confirmed the positive influence of the rate of gross fixed capital formation and the negative impact of inflation on the dynamics of GDP according to the data of the economy of Ukraine. Calculations showed that achieving the rate of gross fixed capital formation up to 30-35% of GDP will contribute to the rapid recovery of the post-war economy of Ukraine. It is noted that in the post-war period, the Government of Ukraine, in cooperation with the NBU, must implement a balanced policy of ensuring macroeconomic stability, aimed at maintaining a balance between strengthening social support for the population, stimulating the development of

economic sectors, and maintaining an acceptable level of inflation and a stable hryvnia exchange rate. Risks and threats with difficult-to-predict consequences for Ukraine's economy are presented, the main ones of which should be noted: the continuation of Russia's war against Ukraine after 2023 and the escalation of hostilities on the territory of Ukraine with the strengthening of the impact of the devastating force majeure shocks of the global recession on internal economic processes.

Key words: post-war recovery of the economy, investments, rate of gross fixed capital formation, GDP, inflation, forecasts and risks of economic dynamics.

Вторгнення РФ на територію України завдало величезних економічних втрат, які збільшуються щодня, поки ведуться воєнні дії¹, призвело до глибокої рецесії та виникнення руйнівних макродисбалансів майже у всіх сферах вітчизняної економіки.

Спад української економіки переважно спричиняють зруйновані промислові підприємства та житлово-комунальна інфраструктура, зруйнована логістика забезпечення виробництва сировиною та товарами проміжного споживання, нестабільність водо- та енергопостачання, міграція робочої сили; значне зменшення посівних площ та втрати врожаю; зруйнована транспортна інфраструктура; неможливість функціонування багатьох закладів роздрібно-ї торгівлі внаслідок ускладнень з логістикою доставки товарів; різке падіння інвестиційної діяльності; значне прискорення інфляції, зростання боргів, девальвація гривні; скорочення споживчого попиту населення; обмеженість фінансових ресурсів та переорієнтація державних видатків на оборону та військове забезпечення; психологічні та демотиваційні наслідки, зниження якості людського капіталу тощо.

Глибина рецесії української економіки зумовлюватиметься насамперед тривалістю воєнних дій та масштабами території України, захопленої війною. І висока вірогідність затягування конфлікту є головним ризиком для погіршення соціально-економічної ситуації в Україні та у світі.

Після початку воєнного вторгнення РФ в Україну міжнародні організації суттєво знизили свої прогнози.

¹ Кожного тижня втрати економіки України від пошкодження інфраструктури зростають приблизно на \$8-10 млрд.

МВФ прогнозує зниження реального ВВП України у цьому році понад мінус 35%, а до 2025 року ВВП буде на третину менше довоєнного рівня 2021 року².

Міжнародне агентство Moody's спрогнозувало падіння економіки України у 2022 році також на 35%³. За їх оцінками, на тимчасово окуповані російськими військами регіони до вторгнення припадало близько 20% ВВП України з огляду на концентрацію промислової та сільськогосподарської діяльності. Moody's очікує, що обстріли продовжать стримувати відновлення значної економічної активності до кінця поточного року. Водночас, якщо економіка України й почне поступово відновлюватися з 2023 року, то вторгнення РФ, ймовірно, "призведе до деяких незворотних втрат ВВП", навіть при надходженні великої зовнішньої фінансової допомоги.

За оцінками Світового банку, Україна втратила з початку війни понад 4,8 млн робочих місць (продовження воєнних дій, за оцінками МОП, призведе до збільшення кількості втрачених робочих місць до 7 млн)⁴. Після початку війни міжнародні рейтингові агентства суттєво знизили її суверенні рейтинги, експорт товарів та послуг зменшиться у 2–3 рази, а співвідношення держборгу до ВВП збільшиться до 90,7%.

За оцінками *Інституту економіки та прогнозування НАНУ*, у 2022 році⁵ спад ВВП України може становити мінус 45%, приватного споживання – мінус 41,3%, валового нагромадження капіталу – мінус на 67,5%, рівень інфляції – 35,7% на кінець року (грудень до грудня), а за умов продовження війни до кінця 2023 року, відповідно, мінус: 5,5%; 5,1; 4,4 та 22,7%.

Вихідними умовами прогнозування повоєнного відновлення України стали надходження значної зовнішньої підтримки для

² Світовий банк чекає на падіння ВВП України в 2022 році на 45,1% і зростання бідності в 11 разів. (2022). *Interfax*.

URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/823064.html>

³ In 5 months of 2022, metallurgical production decreased by almost 50%. (2022). *Vesti_ua*. URL: <https://vesti.ua/strana/za-5-mesyatsev-2022-metallurgicheskoe-proizvodstvo-sokratilos-pochti-na-50>

⁴ Nearly 5 million jobs have been lost in Ukraine since the start of the Russian aggression, says ILO. (2022). *International Labour Organization (ILO)*.

URL: https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_844625/lang-en/index.htm

⁵ Розрахунки здійснено на основі екстраполяції умов та втрат, які спостерігалися в Україні під час першої активної фази російсько-української війни (березень 2014 р. – лютий 2015 р.).

допомоги у її відновленні, залучення інвестицій, дотримання помірної інфляції та успішна імплементація Плану Маршалла для України; досягнення високої норми нагромадження основного капіталу, що забезпечить більш стислі терміни відновлення економіки; відновлення макроекономічної стабільності.

Інвестиції є надзвичайно важливим фактором для економічного зростання країни та вкрай необхідними для відновлення економіки після припинення військових дій. Відновлення інфраструктури, створення нових підприємств та подальший економічний розвиток вимагають значних обсягів інвестиційних ресурсів.

Країни Європи після Другої світової війни змогли доволі швидко відновити свої економіки та продовжили економічне зростання, відбудовуючи зруйновані промисловість та інфраструктуру (Медведев, 2022). Для відновлення економічного потенціалу європейських країн та досягнення довоєнних показників надзвичайно важливу роль відіграв План Маршалла, або Програма відновлення Європи за американської допомоги постраждалим країнам (більшість виділених коштів було надано на безоплатній основі)⁶. Важливо зазначити, що Європа, хоча й втратила виробництва та інфраструктуру, проте зберегла свої наукові досягнення і технології (на той час найвищого рівня), на основі яких майже всі акумульовані інвестиції спрямовувалися на будівництво абсолютно нових та найбільш сучасних, насамперед, високотехнологічних промислових підприємств⁷.

Найкращий результат відновлення продемонструвала Німеччина, яка була переможеною країною, лишилась частини території та втратила свій промисловий потенціал, проте через десятки років стала однією з перших у Європі⁸. В країні почалися трансформаційні перетворення щодо розвитку (Ерхард, 2001) ринкової економіки, приватизації, конкурентного середовища та ліквідації державних монополій. Протягом 1950-х років інвестиції в економіку зросли на понад 80 %. Також було знижено податкове навантаження та використовувалась прискорена амортизація. Для стимулю-

⁶ План Маршала. *Jnsm*. URL: <https://www.jnsm.com.ua/h/0605M/>

⁷ Пилипенко Я. (Травень, 26, 2022). Відбудувати все: як країни відновлювалися після війни. *Transparency International*. URL: <https://ti-ukraine.org/blogs/vidbuduvaty-vse-yak-krayiny-vidnovlyuvalysya-pislya-vijny/>

⁸ Щур М. (2016). Німецькі вигнанці після Другої світової відродили Німеччину, хоча приймали їх неохоче – історик. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/27618815.html>

вання експорту було введено пільгове оподаткування підприємств та державна допомога. Розроблені заходи для залучення заощаджень населення та розвиток фінансового ринку відіграли важливу роль у нагромадженні основного капіталу. Також країна дотримувалась стратегії інвестиційної політики залучення фінансових ресурсів не тільки задля повоєнного відновлення, а й для подальшого розвитку економіки.

Японія після Другої світової війни також була практично зруйнована⁹. Надзвичайно важливу роль у відновленні Японії відігравали США. В країні проводились антимонопольні заходи та ринкові реформи, податкове навантаження на бізнес було зменшено, значно поширились інвестиції в промисловість, де пріоритетними напрямками стали сучасні та інноваційні галузі. При цьому переважну частину інвестицій становили саме внутрішні інвестиції. Прямі іноземні інвестиції у період повоєнного відновлення й по цей час є незначними та фактично не впливають на економічне зростання країни. Менш ніж за 10 років країна змогла вийти на довоєнні показники, а через тридцять років Японія стала другою економікою у світі¹⁰.

Повоєнне відновлення економіки Ізраїлю¹¹ потребувало великих коштів для забезпечення економічного зростання та національної безпеки, фінансованого США. Крім того, Ізраїль активно використовував репарації, що сплачувала Німеччина. Водночас Ізраїль переходить на ринкову економіку, зменшує рівень державного регулювання, спрямовує державні інвестиції на розвиток агросектора, промисловості та оборонного сектора, а також на створення інфраструктурних об'єктів державного значення та підвищення національної безпеки. Пріоритетними напрямками для інвестицій в Ізраїлі стали технологічні галузі, зокрема цифрова економіка, біотехнології, інноваційна продукція тощо. Основними інструментами ефективної інвестиційної політики становили: стимулююча податкова політика, створення спеціальних економічних

⁹ Історії економічного успіху після війни: світовий досвід для України. (2022). *Українські новини*. URL: https://lb.ua/economics/2022/04/13/513199_5_istoriy_ekonomichnogo_ustpihu_pisl_ia.html

¹⁰ Нечипоренко М. (2022). Відродження після війни. Світовий досвід економічного успіху для України. *Thepage*. URL: <https://thepage.ua/ua/news/yaki-varianti-vidnovlennya-ukrayini-ye-u-povoyennij-chas>

¹¹ Деякі уроки Ізраїлю для України. (2016). *Ціна держави- Case Ukraine*. URL: <http://old.cost.ua/news/333-lesson-Israel>

зон та національних центрів досліджень і розробок (відкритих для іноземних інвесторів) для виробництва інноваційної продукції, розвиток фінансового ринку, що дозволило також забезпечити прискорені темпи економічного зростання¹².

Норма нагромадження основного капіталу

Економічна історія 1950-х років минулого сторіччя свідчить, що після Другої світової війни саме норма нагромадження основного капіталу стала важливим фактором динамічного розвитку країн Європи та світу (табл. 1).

Норма нагромадження основного капіталу (частка інвестицій в основний капітал у валовому внутрішньому продукті) є відносним індикатором, який відображає співвідношення абсолютних показників валового нагромадження основного капіталу, обумовленого інвестиційною діяльністю, до основного макропоказника національної економіки, та одним із ключових параметрів, що визначають темпи економічного зростання (Володько, 2016).

Таблиця 1

Норма валового нагромадження основного капіталу в країнах світу у 1950–1958 роках, % ВВП

Країна	1950	1951	1953	1956	1957	1958
Об'єднане Королівство	15,2	–	16,2	17,4	17,8	17,8
Сполучені Штати Америки	20,7	–	19,3	21,3	21,3	20,0
Австрія	19,0	–	18,4	22,1	22,2	22,6
Німеччина, Федеративна Республіка	18,8	–	20,4	23,2	22,2	22,4
Італія	20,0	–	21,8	23,9	25,1	23,6
Нідерланди	22,8	–	23,8	27,5	27,6	24,7
Данія	16,6	–	18,1	17,0	17,5	17,8
Норвегія	29,2	–	32,3	30,1	31,0	–
Греція	19,8	–	13,4	18,0	17,5	20,3
Португалія	–	–	15,3	15,4	16,3	17,0
Канада	–	23,9	25,8	28,9	30,4	28,7
Японія	–	23,1	26,6	28,0	31,7	–
Ізраїль	–	–	27,3	29,0	–	–

Джерело: розраховано за Yearbook of National Accounts Statistics, 1959. URL: <https://unstats.un.org/unsd/publications/statistical-yearbook/files/SYB11.pdf>

¹² За прикладом Ізраїлю. Як Україні відновити економіку після війни. (2022). *НВ*. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/viy-na-rosiji-proti-ukrajini-yak-ukrajini-vidnoviti-ekonomiku-pislya-viyni-izrajil-ostanni-novini-50229005.html>

За інших рівних умов, чим вища норма нагромадження основного капіталу (ВНОК), тим більш високими є темпи економічного зростання й навпаки. Норма ВНОК може змінюватися в широких межах залежно від інвестиційної політики, що проводиться в країні.

За даними табл. 1, серед європейських країн у 1950–1958 рр. найбільший відсоток ВНОК характеризує повоєнні економіки Норвегії, Нідерландів, Італії, Німеччини, Австрії, серед яких найбільш постраждалою за наслідками Другої світової війни була саме Німеччина.

За роки незалежності України високі проценти ВНОК спостерігались у 2001–2008 роках., а саме: 2001 рік – 19,8%, 2002 рік – 19,2%, 2003 рік – 20,6%, 2004 рік – 22,4%, 2005 рік – 21,9%, 2006 рік – 24,4%, 2007 рік – 27,1%, 2008 рік – 25,9%¹³, які демонстрували динамічний розвиток національної економіки протягом цього періоду з найвищими показниками ВВП у 2003 році – 9,5% та у 2004 році – 12,1%. Період 2009–2021 років в Україні можна охарактеризувати як тривалий час значної макроекономічної нестабільності з поширенням кризових явищ та, відповідно, поступовим зниженням відсотка ВНОК: фінансово-економічна криза у 2009 році (ВВП – мінус 15,1%, ВНОК – 18,3%), ескалація військового конфлікту на Сході України у 2014 році (ВВП – мінус 6,6%, ВНОК – 14,1%) та у 2015 році (ВВП – мінус 9,8%, ВНОК – 13,5%), економічна криза у 2020 році за наслідками COVID-19 карантинних заходів (ВВП – мінус 3,8%, ВНОК – 13,3%). Найбільше значення ВНОК протягом 2009–2021 років спостерігалось у 2012 році (19,4%), а найменше – у 2021 році (12,4%). У 2022–2023 роках через повномасштабне вторгнення РФ на територію України ВНОК може знизитися до 7–10%.

В Україні у 2022 році головним джерелом фінансування ВНОК стають зовнішні запозичення, серед яких на перший план виходять запозичення у вигляді оборонної допомоги Україні. Водночас під впливом знищення житла, об'єктів транспортної, енергетичної, соціальної та виробничої інфраструктури у структурі ВНОК зростає частка інших будівель та споруд, а також житлових будівель. Із зовнішніх джерел у 2022–2023 роках найбільші надходження воєнних ресурсів очікуються від США. Одним із головних завдань у відновленні економіки України є підвищення ефективності

¹³ Розраховано за даними Державної служби статистики України.

інвестицій в основний капітал, що сприяє високотехнологічній та конкурентоспроможній структурі економіки.

Інфляція

У 2021 році в Україні сформувався дуже потужний інфляційний "навіс" з боку виробничої інфляції – індекс цін виробників (ІЦВ) споживчих товарів довготривалого використання загалом по Україні сягнув 121,8 %, короткострокового використання – 113,1 %, а енергетичних ресурсів – 267,5 %. Крім того, сукупний індекс витрат на виробництво сільськогосподарської продукції становив 140,9%. І на початку 2022 року це вже зумовило прискорення індексу споживчих цін (ІСЦ), насамперед, по продуктах харчування. З 24.02.2022 вплив цього чинника підсилюється підступним повномасштабним військовим вторгненням РФ на територію України. За січень-липень 2022 року загальний індекс споживчих цін вже становив 118,2 % (до грудня попереднього року), передусім за рахунок зростання цін на продукти харчування.

В умовах воєнних дій формування цін на споживчі товари визначається вже не вартістю їх виробництва, а логістикою їх доставки та наявністю торговельної мережі. З початком війни окупація значних територій України водночас обірвала існуючу торговельну логістику, внаслідок чого виник дефіцит практично усіх споживчих товарів короткострокового споживання, за якого населення купувало необхідні товари (особливо продовольчі) за будь-якою ціною, що переважно спровокувало стрибок ІСЦ у березні-квітні 2022 року. На формування цін на продовольчі товари й надалі сильно впливатиме їх логістичний дефіцит через тимчасову окупацію частини територій та руйнування транспортної інфраструктури, порушення виробничих процесів, ефекти перенесення девальвації обмінного курсу гривні, яка триває й під час війни, та висока вартість енергоносіїв у світі, що підвищуватиме собівартість продукції у частині імпортованих енергетичних складових.

Експериментальні модельні розрахунки впливу ВНОК та інфляції на економічну динаміку

На базі концептуальних положень теоретичних неокласичних моделей (*Solow*, 1956) здійснено кількісний аналіз ефектів нагромадження інвестицій на економічне зростання. З цією метою

проведено регресійний аналіз (*Модель 1 та Модель 2*) впливу ВНОК та інфляції на економічну динаміку в Україні (ВВП).

Основні характеристики моделей 1–2:

$$Y_t = a_0 + a_1 \cdot x_t + a_2 \cdot z_t + \varepsilon_t,$$

де: Y_t – залежна змінна (індекс зміни реального ВВП України до попереднього року); ε_t – випадкові помилки; x_t – ВНОК; z_t – (для Моделі 1 – інфляція за ІСЦ, для Моделі 2 – інфляція за ІЦВ); a_0 – константа (екзогенна змінна, що накопичує інтегровану дію інших факторів, передусім: основних засобів, технологій, тощо).

За результатами оцінювання моделей 1–2 на основі інформації часових рядів ВВП, ВНОК, ІСЦ, ІЦВ за період 2007–2021 років підтверджено гіпотезу про позитивний зв'язок між змінними економічної динаміки (ВВП) та ВНОК, а також негативний зв'язок між ВВП й змінними інфляції за ІСЦ та інфляції за ІЦВ (табл. 2).

Таблиця 2

**Результати економетричного оцінювання
Моделі 1 та Моделі 2**

Регресор Залежні змінні	Модель 1	Модель 2
	Індекс реального ВВП (2001=1)	Індекс реального ВВП (2001=1)
Норма нагромадження основного капіталу, % ВВП	0,018368 ** (0,003401)	0,018451** (0,003996)
Інфляція за індексом споживчих цін, у середньому за рік	-0,002656** (0,001205)	-
Інфляція за індексом цін виробників, у середньому за рік	-	-0,000573** (0,001256)
Константа	1,107679** (0,063527)	1,082415** (0,075421)
Коефіцієнт детермінації (R^2)	0,755	0,647
Коефіцієнт Дарбіна – Уотсона (DW)	1,51	1,13
Кількість спостережень	15	15

П р и м і т к а . Знаки ** відповідають 5% рівню значущості. У круглих дужках подано стандартні помилки під оцінками коефіцієнта.

Джерело: розрахунки автора.

Подальші дослідження в цій сфері мають бути розширені у напрямку оцінювання впливу інвестиційного забезпечення галузей-драйверів з технологічними нововведеннями для динамічного відновлення повоєнної економіки України.

Забезпечення макроекономічної стабільності

У післявоєнний період Уряду України у взаємодії з НБУ необхідно реалізовувати виважену політику забезпечення макроекономічної стабільності, спрямовану на підтримку балансу між посиленням соціальної підтримки населення, стимулюванням розвитку галузей економіки та збереженням прийняттого рівня інфляції і стійкого курсу гривні.

Підтримка такого балансу передбачає такі пріоритети макроекономічної політики.

Послідовне зниження рівня інфляції. До 2025 року інфляція має знизитися до 10 %, до 2030 (2035) років – до 7,5 % (4,5%)¹⁴ за рахунок реалізації комплексу заходів, спрямованих на стримування зростання цін, насамперед, на продукти харчування, збільшення обсягів виробництва товарів (передусім продовольства) та одночасного зниження витрат товаровиробників, зростання продуктивності праці, стимулювання конкуренції та розширення конкурентного середовища, активізації антимонопольного контролю, а також проведення стримуючої грошово-кредитної політики із забезпеченням економіки достатньою кількістю ліквідності; підвищення довіри до гривні як засобу заощадження; здешевлення кредиту для підприємств та громадян тощо.

Впровадження заходів, спрямованих на формування довгострокового внутрішнього інвестиційного ресурсу шляхом досягнення високої норми валового нагромадження основного капіталу (ВНОК), що забезпечить прискорення відновлення економіки з урахуванням історичного досвіду країн Європи та світу після Другої світової війни (*Yearbook of National Accounts Statistics*, 1959). У 2023–2025 роках головними складовими валових капітальних витрат будуть зовнішні запозичення та приріст запасів матеріальних оборотних коштів, насамперед у незавершеному будівництві.

¹⁴ За розрахунками Інституту економіки та прогнозування НАН України.

Але пізніше, у 2026–2035 роках, коли будівельні об'єкти вводяться в експлуатацію, рівень ВНОК має поступово підвищитись до 30–35%¹⁵.

Реалізація конкурентних переваг, якими володіє українська економіка у сферах енергетики, транспорту, в аграрному секторі, низці високотехнологічних галузей. Спад промислового виробництва в Україні у 2022–2023 роках оцінюється на рівні близько мінус 34–55%. Із припиненням воєнних дій промисловість України почне відновлюватися, насамперед, за рахунок добувної, харчової, хімічної промисловості, виробництва будівельних матеріалів та машинобудування. Падіння у будівництві у середньому за період продовження воєнних дій у 2022–2023 роках очікується на рівні понад 47 %. Проте, у повоєнний період саме цей вид діяльності стане основним драйвером розвитку економіки України. Аграрний сектор, де скорочення виробництва у 2022–2023 роках очікується на 24,5 %, також демонструватиме суттєве зростання¹⁶. Продовжиться курс на послідовне усунення інфраструктурних обмежень, формування інституційних умов та розвиток технологій для переходу економіки в режим сталого інноваційного розвитку.

Забезпечення збалансованості бюджету. Зростання видаткових зобов'язань держави має чітко кореспондуватись із економічною динамікою та відповідати темпам зростання економіки. Головною умовою підтримки збалансованості бюджету є підвищення ефективності та цільової спрямованості бюджетних видатків. Підтримка макроекономічної стабільності потребує послідовного скорочення бюджетного дефіциту до 2–3% ВВП до 2030 (2035) років.

Забезпечення стійкості та ліквідності банківської сфери та фінансової системи, у тому числі стійкості до коливань світових фінансових ринків. Забезпечити подальше зростання капіталізації банківської системи. Для розвитку конкурентоспроможного фінансового ринку належить вдосконалити нормативне правове регулювання для розвитку фінансових інститутів та інфраструктури

¹⁵ За розрахунками Інституту економіки та прогнозування НАН України.

¹⁶ Там само.

фінансового ринку, для створення нових фінансових інструментів, формування сприятливого податкового клімату тощо.

Така політика сприятиме підвищенню довіри вітчизняних й іноземних інвесторів, що дозволить відновити приплив капіталу та забезпечити повоєнне економічне зростання.

Ризики і загрози розвитку макроекономічної ситуації

Серед загроз із важкопрогнозованими та руйнівними для економіки України наслідками слід зазначити:

– продовження війни Росії проти України після 2023 року та ескалація воєнних дій на території України з посиленням впливу руйнівних форс-мажорних шоків глобальної рецесії на внутрішні економічні процеси;

– зволікання країн-партнерів з участю у повоєнній відбудові, невідновлення потоків іноземних інвестицій через відсутність гарантій безпеки для капіталу та згорання іноземними компаніями інвестиційних планів;

– стрімке підвищення вартості енергоносіїв (ціни на природний газ) та невизначеність із енергозабезпеченням в Україні;

– посилення міграційних процесів, подальше зростання безробіття, недоотримання планових бюджетних доходів, загострення проблем збалансованості державного і місцевих бюджетів;

– величезний дефіцит державного бюджету (понад 40–50% ВВП), касові розриви у Пенсійному фонді та преддефолтний стан НАК "Нафтогаз України";

– посилення девальваційних очікувань на валютному ринку в умовах низького рівня валових міжнародних резервів і необхідності фінансування значних зовнішніх зобов'язань;

– висока інфляція через зростання цін на продовольчі товари та енергетичні ресурси; збереження низької кредитної активності комерційних банків, поширення неплатоспроможності реального сектора економіки, проведення значної емісії для фінансування дефіциту бюджету;

– висока вартість залучення кредитних ресурсів усередині країни, нестабільність вітчизняної фінансової та банківської системи, низький рівень довіри з боку населення тощо.

Висновки

Історичний досвід подолання руйнівних наслідків повномасштабних воєнних дій (зокрема, на території Німеччини, Японії, Ізраїлю) свідчить, що одним із найважливіших факторів відновлення та забезпечення подальшого зростання національних економік є масштабне нагромадження інвестиційних ресурсів. Основними напрямками політики повоєнного відновлення, що сприяли зростанню інвестиційних потоків та зростанню економіки країн, можна виокремити такі: розвиток ринкової економіки та фінансового ринку; залучення іноземних інвестицій; визначення пріоритетів для розвитку та спрямування внутрішніх інвестицій у перспективні галузі протягом тривалого часу; сприятлива податкова політика; розвиток науки й технологій. Норма валового нагромадження основного капіталу відображає ефективність використання інвестицій для забезпечення повоєнного динамічного розвитку у країнах після припинення військового конфлікту. Результати аналізу та регресійного моделювання підтвердили положення економічної теорії щодо позитивного впливу норми ВНОК та негативного впливу інфляції на динаміку ВВП України. Здійснені розрахунки показали, що досягнення норми ВНОК рівня 30–35% ВВП та дотримання умов макроекономічної стабільності може забезпечити прискорені темпи відновлення економіки України у повоєнний період.

Література

1. Володько П. Л. (2016). Влияние нормы накопления основного капитала на развитие экономики. Устойчивое развитие экономики: состояние, проблемы, перспективы. Пинск: ПолесГУ – CORE. С. 20–23. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/214875481.pdf>
2. Медведєв Я. (2022). Повоєнне відновлення: чим Україні може бути корисний досвід Європи та Азії. *Lexology*. URL: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=710fc4ce-bb12-43f6-b3df-54e757e72374>
3. Эрхард Л. (2001). Благосостояние для всех. 2-е изд. Москва. 464 с. URL: <http://ek-lit.narod.ru/erhsod.htm>

4. Solow R. M. (February, 1956). A Contribution to the Theory of Economic Growth. *The Quarterly Journal of Economics*. Т. 70. № 1. P. 65–94. <https://doi.org/10.2307/1884513>

5. Yearbook of National Accounts Statistics. (1959). URL: <https://unstats.un.org/unsd/publications/statistical-yearbook/files/SYB11.pdf>

Надійшло до редакції 21 квітня 2022 року

Прорецензовано 04 травня 2022 року

Підписано до друку 30 червня 2022 року

References

1. Volodko P. L. (2016). Influence of the rate of accumulation of fixed capital on the development of the economy. Sustainable development of the economy: state, problems, prospects. Pinsk: PolesGU – CORE, 20-23. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/214875481.pdf> [in Russian].

2. Medvedev, Ya. (2022). Post-war recovery: how Ukraine can benefit from the experience of Europe and Asia. *Lexology*. Retrieved from <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=710fc4ce-bb12-43f6-b3df-54e757e72374> [in Ukrainian].

3. Erkhart, L. (2001). Prosperity for all. Moscow. Retrieved from <http://ek-lit.narod.ru/erhsod.htm> [in Russian].

4. Solow, R. M. (February, 1956). A Contribution to the Theory of Economic Growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 70 (1) 65-94. <https://doi.org/10.2307/1884513>

5. Yearbook of National Accounts Statistics. (1959). Retrieved from <https://unstats.un.org/unsd/publications/statistical-yearbook/files/SYB11.pdf>

Received on April 21, 2022

Reviewed May 4, 2022

Signed for printing on June 30, 2022